

LISA 4. NOORSOOTÕO TASEMEÕPE

Tegemist on lisamaterjaliga uuringuaruandele „Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötingimused“.

Noorsootõoga seotud erialasid saab Eestis õppida Viljandis, Narvas ja Tallinnas. Tartu Ülikooli Narva Kolledžis (TÜNK) on võimalik õppida bakalaureuseõppes noorsootõöd, rakenduslikku kõrgharidust pakutakse Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias (TÜVKA) kogukonnahariduse- ja huvitegevuse ning Tallinna Ülikoolis (TLÜ) noorsootõo erialana. Nimetame nende kolme eriala õppureid analüüsis lihtsustavalt noorsootõo üliõpilasteks. TLÜ pakub ainsana valdkondlikku magistriõpet – eriala nimi on noorsootõo korraldus.¹ Lisaks on TLÜ-s võimalik läbida ka valdkondlik mikrokraad.

Uurisime üliõpilastelt kolmes lõpukursuste fookusrühmas, kuidas nad tegid valiku kolme kõrgkooliprogrammi vahel. **Enamik viitas praktilistele põhjustele nagu kooli lähedus elukohale, rahaline ja ajaressurs, mis kuluks näiteks Tallinnast Viljandisse sõidule, isegi kui sisuliselt oli huvitavam Viljandi praktika-kesksem õpe.** Lisaks on noortel emadel TLÜ valimisel tugevaks lisaargumendiks, et seal on toimiv lastehoid, ilma milleta on raske väikelaste kõrvalt õppetöös osaleda. Viljandi Kultuuriakadeemia valinud tegid seda kas praktilistel põhjustel (elukoha läheduse või sessioonõppe võimaluse tõttu), või tulid spetsiaalselt, soovitud lähtuvalt (näiteks Tallinna eliitkoolist, sest keskkooliaegsed toredad ja professionaalsed VKA taustaga huvijuhid ja noorteühenduste töötajad soovitasid seda). Ka TÜNKi valisid intervjuudes osalenud praktilistel põhjustel: programmi juhi kutse või vene rahvusest tudengite puhul võimalus läbida Narvas "eesti keele aasta" programm, kus välismaalastele on kolm valikut: IT, keeleõpetaja või noorsootõo.

Kõrgkooli noorsootõod õppima jõuavad valdavalt kahe profiili esindajad: kas otse gümnaasiumist või pärast mõningat töökogemust noortevaldkonnas. Värsked gümnaasiumi lõpetanud võivad olla mõnes õppeaines (näiteks keskkond, majandus) edasijõudnumad, töökogemusega tudengid teavad aga erialast rohkem. Kogenumad soovisid kõrgkooli tulles kas elumuutust, sisustada koroonapiirangute tõttu tekkinud vaba aega või süstematiseerida noorsootõo teadmisi ja omandada juhtimisteadmisi. Ka pikaajalise välitöö ja noortekeskuse juhtimiskogemusega üliõpilased pidasid erialast haridust omandama tulemist õigeaks.

Näiteks Viljandi õppekava puhul toodi välja noorsootõos suurepäraselt rakendatavaid teadmisi, mida töö kõrvalt arvukatel koolitustel käies ei ole saadud: kogukonna praktika; loodus- ja ökoloogiaalased teadmised; ruumiõpetus; linnaruumi analüüs, kuidas eri kogukonnad ja sihtrühmad kasutavad samu kohti eri eesmärgil. Tudengil oli võrdlusalus sama teema käsitlemisest kõrgkoolis ja lühikoolitusel agressiivsuse asendamise treeningu näol, mis oli kõrgkoolis asjalikum ja loogilisem.

"Tekkis küsimus, miks ei räägi koolitustel sellistest asjadest. Kui tehakse noorsootõotajatele koolitusi, siis peaks palju rohkem andma asju, mis räägitakse ülikoolis." (TÜVKA kogukonnahariduse ja huvitegevuse eriala tudeng)

¹ Noorsootõod õpetavad ülikoolid. Eesti Noorsootõotajate Kogu koduleht. Vaadatud 10.03.23 <https://enk.ee/noorsootoo/noorsootood-opetavad-ulikoolid/>

Intervjuudest ja küsitluse vabadest vastustest jäid silma kolme õppekava erisused, sh praktika või konkreetsete alavaldkondade osatähtsus ja spetsialiseerumisvõimalused. Lõpukursuste tudengitega vesteldes selgus, et paljud erialade või kõrgkoolide vahel kaaluvad ei tea neid erinevusi ega oska valikuid langetades neile aspektidele tähelepanu pöörata. Teadmised praktika ja spetsialiseerumise võimalustest mõjutavad aga valdkonda õppima minekut ja praktikakogemuse kvaliteet mõjutab otseselt hilisemat töökoha valikut.

„Meil on spetsialiseerumissuunad ja mina olen rakendusteatri suunal – mina olen rahul. Sellel on lisaväärtus juures – ma ei ole lihtsalt noorsootõtaja, töötan valikaineõpetajana.“ (TÜVKA kogukonnahariduse ja huvitegevuse eriala tudeng)

TÜVKA kogukonnahariduse ja huvitegevuse eriala tugevusteks on korralik pedagoogikamoodul (30 EAPd) ning see, et praktika moodustab nelja-aastastest õpingutest tervelt kolmandiku. Õppetöö raames tuuakse palju näiteid kultuurisektorist ja ka piirkonna maakoolidest, mis näiteks pealinnast tulnud üliõpilastele on uus kontekst. Mõne TÜNK ja TLÜ üliõpilase arvates tundus ülikool esialgu hirmutav, range ja keeruline, hirm hakkamasaamise või kooli lõpetamise ees oli suur. Intervjuueritute sõnul olid tegelikult kõigi kolme õppekava õppejõud valdavalt toetavad, avatud, loomingulised, julgustavad ning eesmärgile orienteeritud, tehes palju grupitöid ning vestlusringe. Ka TLÜs, mille puhul kardeti enne sisse astumist liigset akadeemilisust, oli "tuupimist vähe, oligi rakenduslik kõrgharidus". Üliõpilastele meeldisid nõustamise ja vaimse tervisega seotud ning loengud.

Suurim üllatus tudengite jaoks oli noorsootöö ala laiaulatuslikkus: siia kuuluvad ka laagrid, malevad, koolinoorsootöö jpm. Samuti see, et noorsootõtajal peavad olema nii laialdased teadmised ja ta peab tegelema nii paljude eri asjadega: nõustamine, projektikirjutamine, noortele tingimuste loomine, tegevusjuhendamine, suvelaagrite ja väljasõitude korraldamine, administratiivtöö, jne.

"Noorsootõtaja on kui Hunt Kriimsilm. Ma teadsin neid erivaldkondi või suundi ja ma eeldasingi, et okei, ma võin keskenduda küll ühele poolele aga ma ikka olen ju seal psühholoog-nõustaja-noorsootõtaja-õpetaja ka mingil määral. /.../ Siis on kogu see ürituste korraldamine, projekti kirjutamine. Sa pead tegelikult hoomama nii laiapindselt kõike, et kui keegi on minult küsinud, et mida sa siis teed, siis ma teen seda-seda-seda, mida need inimesed teevad ja veel mingit kümnet tuhandet asja juurde." (Noorsootöö eriala tudeng)

Õppekavade arenguvajadusena tõid üliõpilased välja, et valdkond on nii lai, et noorte nõustamise ja motiveerimise alal on palju, mida peaks juurde või sügavamalt õppima. TLÜ üliõpilane leidis, et õpe võiks olla nelja-aastane, et võimaldada mahukamaid praktikaid, õppida laste ja noorte mõistmist, praktilist esmaabi. Sooviti ka rohkem loenguid vaimsest tervisest, suitsiidiennetusest, uimastisõltuvusest, kogemusnõustamist. **Olulisima arenguvajadusena mainisid kõigi koolide üliõpilased vähest ettevalmistust tööks erivajadustega noortega.** Mõned lennud käivad nt Käo või Kilingi-Nõmme koolides praktilal, mis oli mitmele väga keeruline kogemus, millele varasem ettevalmistus ei vastanud.

"Noorte jaoks pole vahet, kas on praktikant või täiskasvanud usaldusisik. Noored peavad meid usaldama ja sa ei teadnud ette, et sellised probleemid seal on ja sa pole seda õppinud." (Noorsootöö eriala tudeng)

Ka need õppekavad, kus on palju praktikavõimalusi, ei anna tudengile nende endi hinnangul täit ülevaadet spetsialiseerumise võimalustest. Üheks näiteks olulisest noorsootöö osast, mille kohta tudeng kõrgkoolis õppides ei kuule, on erinoorsootöö, mida kõrgkoolides pigem ei käsitleta. Noortevanglate ja kinniste lasteasutuste töötajad saavad enda erialased koolitused väljaspool kõrgkoolide õppekavasid. Sellise spetsialiseerumishuviga tudengid ei saa kõrgkoolist selle kohta infot ja ei taju erinoorsootööd karjäärivõimalusena. Üliõpilaste hinnangul on väljasõite või külastusi liialt vähe, mõistmaks, et noorsootööd ei tehta ainult koolis ja noortekeskuses, vaid ka näiteks vangla noorteosakonnas või haiglas sõltlasnoorte juures. Kui erinoorsootööga seonduvate oskuste õpe õppekavadesse ei mahu, siis kindlasti võiks anda tudengitele teadmise, et on ka selliste sihtgruppidega tööle spetsialiseeruvaid noorsootöötajaid ja ülevaate, kus ja mida nemad õpivad. Samuti peaks kõigisse õppekavadesse hõlmama **rohkem riskinoorte toetamise oskuseid**, sest noortekeskuste töötajate ja juhtide sõnul nende protsent noorte seas üha kasvab.

Noortevaldkonna kui kiirelt muutuva ja rahvusvaheliselt ühtlustamata standarditega valdkonna puhul oleks kindlasti kasu osalejate kogemusest välisriigis: nii võrdluseks, mida teiste parimatest praktikatest üle võtta, kui ka võrgustumiseks ja siinse noorsootöö distantsilt analüüsiks. "Õpirännet soodustatakse eeskätt põhjusel, et õpirände kogemusega inimesed, eriti noored, on oluliselt parema kohanemisvõimega, julgemad ja kultuuridele avatumad ning nende eneseteostus ja -areng nii tööl kui eraelus on seega edukam.² Erialaliit Eesti Noorsootöötajate Kogu (ENK) teeb aktiivset rahvusvahelist koostööd ja osaleb eri projektides, andes noorsootöötajatele võimalusi õpikäikudeks ja väliskoolitusteks. Ohtralt võimalusi õpirändeks nii tudengitele kui noorsootöötajatele pakub ka Erasmus + solidaarsusvõrgustik. Ent noorsootöö eriala tudengite seas on õpiränne hetkeseisuga väga ebapopulaarne. Küsitatud kõigi kolme õppekava kaheksast tudengist ei teinud seda ükski, nende õpingukaaslaste seast oli Erasmuse programmi kasutanud vaid üks. Takistused olid väga praktilised, näiteks: "tahtsin nominaalajaga lõpetada ja tundsin, et kui ma töölt ära peaks tulema või üritama ära käia, siis mul on pärast palju keerulisem siin Tallinnas ennast uuesti jalule saada." Lisaks mainiti Narvas ka kehva inglise keele oskust, mis muudaks välismaale suundumise hirmutavaks kogemuseks. Kardeti ka, et välisõping või -praktika nihutab kooli lõpetamist edasi ja bakalaureusekraad saadakse "liiga vanalt", 24-25-aastaselt.

² Margit Rammo, Euroguidance programmi juht. <http://haridus.archimedes.ee/opirandesse-panustamine-kasulik-nii-inimesele-kui-riigile>